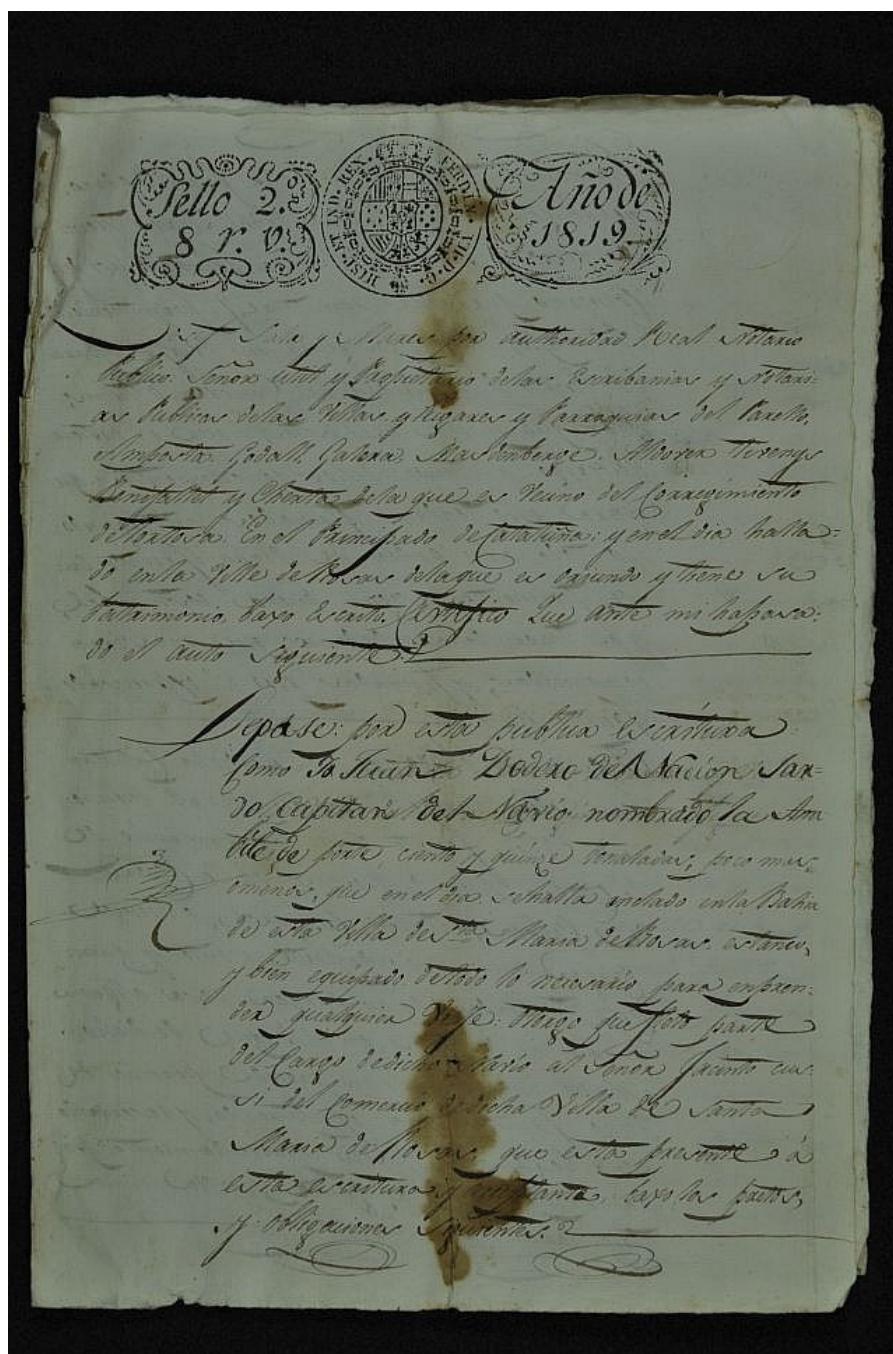

El document del mes de novembre de 2020 de l'AMR

Vi, comerciants, l'Amabile i un notari misteriós

Documentant els contactes comercials amb Sardenya

Dades arxivístiques

CAT AMR 12.14. Fons Família Palou Soler. Contractes. Contracte signat el dia 26 de novembre de 1818 entre el comerciant rosinc Jacint Cusí i Giovanni Dodero, capità del vaixell Amabile, pel nolieig d'una part de la carrega de l'embarcació. Trasllet de 16 de gener de 1819. Castellà i llatí.

Història arxivística

Entre finals del mes maig i mitjan del mes de juliol de l'any 2016 el senyor Esteve Palou Soler va fer donació de diversos fons d'arxiu, principalment de la seva documentació familiar. Tanmateix, però, també va fer donació de la documentació de l'Associació de Veïns de Roses «Rhode» i de Rialles de Roses, a més d'algunes col·leccions molt interessants com la revista Rhode, que havia conservat amb motiu de la seva participació directa en aquestes iniciatives.

Dissortadament, la família Palou Fort no va voler ingressar una part significativa de la documentació familiar, eminentment de caràcter històric i molt interessant per la seva singularitat. Amb tot, la bona entesa amb la família va possibilitar que l'Arxiu Municipal de Roses pogués realitzar una digitalització d'urgència, una actuació que almenys permet consultar l'esmentada documentació. El document d'aquest mes pertany a aquest grup documental del qual no conservem l'original, però en tenim una còpia d'ús. Per tant, caldria considerar aquest document com a part d'un fons de complement.

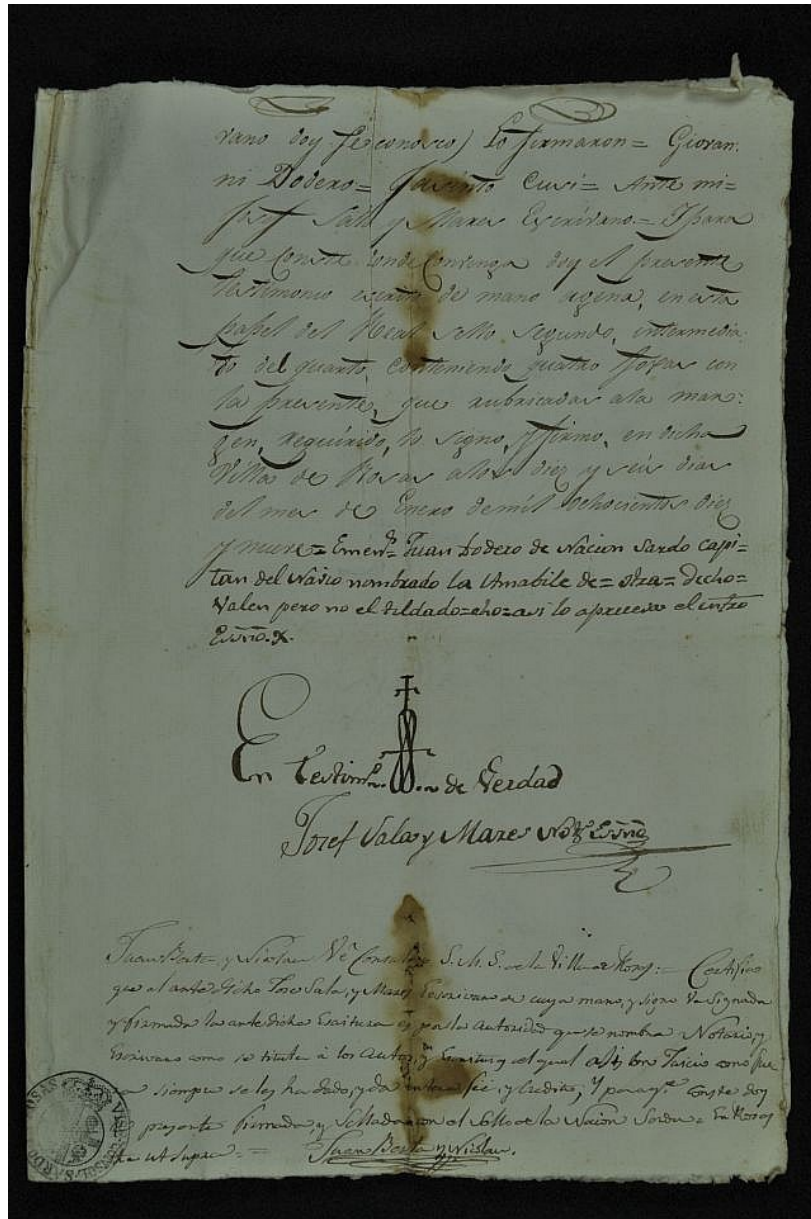
Finalment, cal ressenyar que l'estat de conservació del document del mes és molt fràgil, atès que està afectat per les tintes ferrogàliques típiques de l'aquella època. Si no s'hi fa cap tractament de restauració la seva perdurabilitat està compromesa, que és una manera políticament correcta de dir que es perdrà irremediablement.

Contingut

El contracte signat el dia 26 de novembre de 1818 entre el capità del navili anomenat l'Amabile, de 115 tones, Giovanni Doderò, de la nació sarda, i el comerciant de Roses Jacint Cusí va ser celebrat davant el notari rosinc Josep Sala Marès que, de manera ben excepcional, va actuar de Roses estant quan, de fet, era titular de les escribanies del Perelló, Amposta, Godall, Galera, Mas d'en Verge, Aldover, Tivenys, Benifalset i Xerta. A més d'aquesta «curiositat», Josep Sala és recordat com el gran batlle de Roses sota la dominació francesa de 1808-1812, és a dir, el principal protagonista de la implantació de la nova i moderna administració civil napoleònica.

Fonamentalment, es tractava del nolieig de 31 pipes de vi fins al port de Gènova pel preu de 62 duros d'or o plata, a raó de 2 duros per pipa, o bé, si no fos possible, fins al de Tunis, per un import de 201,5 duros, en aquest cas a 6 duros i mig per pipa. Els pactes, a més, incloïen el cost econòmic en cas que Jacint Cusí no pogués vendre i, per tant, descarregar, la mercaderia al port de destí en un plaç de dotze dies, amb una penalització de 5 duros diaris. També s'obligava el comerciant rosinc d'invertir el producte de la venda del vi en l'adquisició de gènere i efectes que s'havien de carregar a bord de l'Amabile i ser transportats fins a Roses, moment en què Cusí pagaria el seu cost.

Varen ser testimonis del contracte dos veïns de Roses que, amb tota probabilitat, eren parents del notari Josep Sala. Un fou Baptista Sala, matriculat del mar, i l'altre Pere Sala Garcia, el seu fill, i escriptent.

Context

Aquest document incorpora tota una sèrie d'elements que fan que sigui una peça excepcional per les seves característiques. En primer lloc, aporta informacions valuossíssimes sobre el notari Josep Sala Marès (Roses, 1769-?), del qual se li havia perdut la pista a les darreries de la Guerra del Francès. El metge, polític i escriptor August Pi-Sunyer, a la novel·la *Sunyer metges, pare i fill* (Mèxic, 1957), el va transformar en personatge literari. El seu *alter ego* literari fou Pere Sala, descrit com un batlle dèspota i criminal, el Rei de Roses, com el descriu l'eminent metge. Es desconeixia què se n'havia fet de Josep Sala, que abans del conflicte bèl·lic apareixia a la documentació com a administrador de correus (sens dubte per les bones relacions que tenia amb les autoritats militars de la plaça forta de Roses a través del seu sogre, el cirurgià Joan Baptista Garcia) i negociant. La notorietat pública li arribà per la seva intervenció durant la Guerra del Francès, atès que fou batlle de Roses i, consegüentment, l'encarregat

d'implantar l'administració napoleònica a la nostra vila. Ara, gràcies a aquest contracte, sabem que es convertí en notari públic i que se n'anà de Roses i s'establí possiblement a Xerta. De ben segur, tot plegat caldria interpretar-ho en funció de les conseqüències de l'esmentada guerra i del paper preponderant que hi jugà Sala. Multitud d'hipòtesis s'obren a la nostra curiositat: fou un afrancesat que hagué de marxar de la seva població? La seva intervenció durant la guerra li comportà alguna mena de purga? O, al contrari, fou promocionat dins el grup d'escrivans públics? Com arribà a exercir de notari?

En segon lloc, cal contextualitzar aquest document comercial amb la històrica relació de la població amb el mar, el comerç i el cultiu del vi. És una mostra més, l'enèsima, de la importància del comerç marítim en l'estructura econòmica de Roses, que ja era posada de manifest en un famós memorial municipal de 1770 que es va redactar per defensar els drets de comerç i duana del port rosinc. Així mateix, aquest document torna a demostrar les estretes relacions dels comerciants rosincs amb tot el Mediterrani occidental i, en concret, amb Itàlia, sobretot amb les poblacions del mar de Ligúria, tot i que en aquest cas concret el contracte documenta les relacions amb l'illa de Sardenya, que històricament ha estat un referent mediterrani per a Catalunya.

Finalment, i íntimament relacionat en l'anterior punt, aquest document de 1818 permet documentar l'existència d'un vicecònsul del regne de Sardenya (1297-1847) a Roses, Joan Berta Nicolau. L'existència d'aquest representant fa pensar amb uns contactes comercials habituals i corrents fins al punt de ser prou convenient que existís una delegació consular de Sardenya a Roses. Coneixíem l'existència d'un cònsul d'Itàlia a Roses durant la segona meitat de segle XIX i ara s'obre la possibilitat que fos la continuació d'una primera delegació sarda que documentem just després d'acabar l'ocupació napoleònica de Roses. En tot cas, les relacions entre Roses i l'illa de Sardenya es continuaven mantenint i la Pelosa rosinca tenia la seva germana sarda ben aprop.

Més informació

Josep Maria Barris Ruset, "Josep Sala, el rei de Roses (I), (II) i (III)" a *Roses o la recerca de la zona grisa*, Roses, Ajuntament de Roses, 2008, pags. 217-222.

Josep Maria Barris Ruset, "1770: un memorial des de Roses (I) i (II)" a *Roses o la recerca de la zona grisa*, Roses, Ajuntament de Roses, 2008, pags. 191-194.

Josep Maria Barris Ruset, "Les dues Peloses" a *Roses o la recerca de la zona grisa*, Roses, Ajuntament de Roses, 2008, pags. 154-155.

August Pi-Sunyer, *Sunyer metges, pare i fill*, Ciutat de Mèxic, ed. Xaloc, 1957. Reedició a càrrec de l'Ajuntament de Roses, col. Biblioteca de Rescat, 1, 2008.